

58 שנים ביחד. לאורה לא הפכה למאריה, ויוחנן לא להאנס-כריסטוף

טוריון של החברה הממשלתית למי דליות ולמטבעות. "אני ישן הרבה. אשתי טוענת שכך היה גם כשהייתי צעיר. אך בגלל השינה, יומי קצר יותר".

מזה שנים תחביבו הוא הצילום. היום כבר אינו מצלם. "איז לי מה" בעבר צילם פרחים ובנייארם, ירדים וירי" בים. היה לו חדר-חושך בבית, והיה גאה על-כך שבאותם ימים היתה לו מצלמה שנחשבה משוכללת.

הוא מגדיר את עצמו כיונה, ולא כנץ. "כי המושגים כאן מבולבלים". הוא מציע לכל הצעירים שלא יחפשו קריירה פוליטית. אין הוא רואה את עצמו כמדריכאי או כפוליטיקאי, אלא כעורך-דין מיקצועי. שהיו לו הצלחות גדולות, וככלכלן די מעמיק, האהוב לשמור על השכלה רבי-צדדית. "הייתי מתנדב בשורות ז'בוטינסקי. לא חיפשתי פוליטיקה. כשהייתי באצ"ל, זו לא היתה פוליטיקה. משם התגלתי גלתי לכנסת. השתדלתי לעשות את עבודתי, כמו שהיתה אומרת אשתי, כעורך-דין של העם".

לא היתה לי מעולם הערכה למע" מרות של בנייארם. תמיד אמרתי ש" כאשר אני עומד על הרצפה, אינני יותר קטן מאשר כשאני עומד על השולחן".

מעולם לא ביקשתי מישרה או תפקיד. הם היו באים אליי מאליהם, ואם לא באו — לא היה איכפת לי. קו נוסף ששמרתי עליו היה שלא לעשות כפוליטיקה שום דבר שלא הייתי מוכן לעשות בחיים הפרטיים. שילמתי על כך.

היתה לו מכונית ובארץ אין לו". הוא כותב מאמרים, פעם בשבוע במעריב, נגש עם סטודנטים הבאים לשאול אותו על הכנסת, או על תנועת החרות.

יש תפקיד אחד שהוא עדיין ממלא באופן רשמי, כי אינו יודע איך להשתחרר ממנו: יושב ראש הוועדה לאורה היא למדה את הציונות היפה שלה. עניתי לו, בגרמנית: אדוני הנשיא, אולי תצחק, אבל את זה למדתי בהשומר הצעיר! ז'בוטינסקי לא צחק ואמר לה שתנועת-הנוער של השומר הצעיר היתה תנועה יפה כמו ביתר.

כמוה גם בדר היה חניך תנועת השומר הצעיר. הוא מספר שפעם שאל אותו מאיר יערי מה קיבל מתנועת השומר הצעיר. את לאורה! השיב בדר ללא היסוס (גם בגין היה בעברו חבר השומר הצעיר).

לאורה היא לצידו זה 57 שנים. ותיקי-הכנסת מספרים כי מיום שנבחר יוחנן בדר לכנסת, היתה מופיעה עימו במישכן גם לאורה. היא היתה מגיעה ביום השני בבוקר, ויוצאת משם בתום שלושת ימי העבודה בכנסת. בכל יום הייתי יושבת בינינו ושומעת את הדיונים שעסקו בחוקים. פעם היתה הכנסת אחרת. חברי-הכנסת כתבו את נאוניהם בעצמם, קריאות-הביניים היו מעניינות. היה מה ללמוד, והיה ממי ללמוד. היום לרוב חברי-הכנסת יש מי שכותבים להם את הנאוניהם. אפשר לקרוא בספר דיברי הכנסת את הנאוניה המועתקים".

היא נועצת בו עניינים סקרניות. מקשיבה לכל מוצא פיו, מתקנת אותו לפעמים. חוזרת על המישפט: נשמע מה הוא אומר. נלמד משהו חדש". מעריצתו הגדולה, אך כדבריה, גם המבקרת הכי קשה שלו. "אני יותר קיצונית ממנו. הוא לפעמים מצדיק פלו מיני דברים. אני חושבת שעשינו כל מה שז'בוטינסקי כתב".

לא מצליח. הוא קורא הרבה. יש ספרים שהוא חוזר לקוראם שוב ושוב. הסיפריה בכיתו עמוסה לעייפה, מכל הבא ליד. הוא העושה את הקניות לביתו. לעיתים הוא נוסע באוטובוס לתל" אביב, לחנויות-ספרים. תמיד באוטו" בוס. "אני אולי היחיד בארץ, שבגולה

גורלם במיפלגה עם מנהיגים שיש להם עתיד". ומי הם מנהיגי-העתיד כת" נועת-החרות? "אני תמיד מקווה שה" מתאימים ביותר יצליחו".

סדר יומו של האיש בן ה-85 עמוס לעייפה. "כל החיים שלי הייתי עצלן ועברתי יותר מכל אדם אחר. היום הייתי רוצה שוב להיות עצלן, אבל אני

לאורה. אשתו הנמרצת של יוון חברי-החרות, העוזר שכנגד, ענייה גדולות, בצבע הזית, עירניות. משתתפת באופן פעיל בשיחותיו. מדי פעם מתרגמת את השאלות לפולנית.

היא נולדה לפני 80 שנה, בכפר קטן ליד קראקוב, למישפחה דתית אדוקה. בהיותה תלמידת-הגימנסיה הכירה את בדר, שכבר היה אז עורך-דין ידוע וכן למישפחת עורכי-דין מפורסמים בקראקוב. התבנישתי להגיד לו בת כמה אני, אז, באותו הימים, הבדל של חמש שנים היה גדול מאוד".

היא סיימה את לימודי-המישפטים. בדר היה המרצה. אחר-כך עבדה בבית-המישפט בקראקוב. מאז לא עבדה עוד. כל מיני עניינים של נשים ופילנטרופיה לא עניינו אותה. למעשה, היא מספרת, אהבתה הגדולה היתה נתונה לרפואה. "כשלמדתי מישפטים, הייתי הולכת במשך שנתיים לשמוע הרצאות ברפואה. עד היום בדר קונה לי אנציקלופדיות וספרים העוסקים ברפואה. אני גם מקשיבה לכל התוכניות ועוקבת אחרי כל החידושים בשטח זה".

מתים מזה. זה היה מחזה נפוליטאני. "פעם סיפר לי ז'בוטינסקי, בשיחה פרטית, מה ההבדל בין ריב בנאפולי לבין ריב בסיציליה. כששניים רבים בנאפולי הם צועקים, קופצים, מאיימים באגרופים. הקהל, המסתכל בהם, הוא שקט. הוא יודע שזה לא רציני. כסיציליה השניים שקטים וחיוורים, הקהל הוא שנע וזע. הכל יודעים שבוער רגע ישלפו סכינים ויישפך דם".

את הוועידה הוא מגדיר כאנארכיה. הוא היה רוצה ועידה לתיארת. צמרת מלוכרת, הקשורה לא רק בהשקפות, אלא גם בחברות טובה ובידידות. אבל בתנועת-החרות המצב כיום שונה. המצב גם שונה מכפי שהיה בתקופת בגין. "כשבגין עמד בראש התנועה והיה פעיל, הוא נהנה מאמון מלא, גדול ורחב, שאיפשר לקיים דמוקרטיה מפור תחת מבפנים, בלי שתהפוך לאנארכיה. עכשיו החוקה והשיטות הרמוקרטיות הכתובות גשירו בתוקף, ובגין איננו בגין בבית, היום, אחרי הוועידה, כל הצדדים מתייחסים לשלמות התנועה, כמו לביצה שעלולה להישבר. אולי הם רואים לאוטובוס שהם נוסעים בו. אבל הם כולם מעוניינים באחדות".

הוא מגדיר את המצב כסיפור על חולה העובר ממנתח למנתח, וכל אחד מבקש לנתח אותו. עד שאחרי זמן גילה שהוא נעצם כבר בריא. לפני שנים אמר לו ולמן ארן: "יש לי במפא" כלי-כר הרבה ירדים, למה לא תצטרף אלינו?" וברר ענה: "זו הסיבה, אם אצטרף, יהיו לי חברים, אבל לא ירדים באמת".

בדר מספר, שבגין כעס על התשובה ואמר לו: "אתה חושב שאנשים לא מבינים למי אתה מתכוון?". בתגובה יש לו המון ירדים, כדבריו. ולא רק מי שהיו איתו באצ"ל. לפעמים הם מפתיעים אותו בלבבות שלהם. ירדיו הם רבים ובעלי-ערך, הם לא אלה שיש להם שמות, והם לא דווקא מהמפורסמים".

הוא כבר אינו פעיל, אינו מבקר במעוררות זאב, ובשל שמיעתו הלקויה אינו משתתף באסיפות ובפגישות. "כשארם מודקן, פוהתת במקביל גם השפעתו. אנשים מעדיפים לקשור את

לאורה: אף פעם לא היה משעמם

בתנועת החרות אומרים שכדי להגיע אל בדר, צריכים לעבור קודם כל את לאורה. היא שקובעת עם מי ידבר, היא המחליטה עם מי יפגש. תמיד באדיבות ובנימוס פולני: "אשאל את בעלי, אם הוא יכול".

לאורה. אשתו הנמרצת של יוון חברי-החרות, העוזר שכנגד, ענייה גדולות, בצבע הזית, עירניות. משתתפת באופן פעיל בשיחותיו. מדי פעם מתרגמת את השאלות לפולנית.

היא נולדה לפני 80 שנה, בכפר קטן ליד קראקוב, למישפחה דתית אדוקה. בהיותה תלמידת-הגימנסיה הכירה את בדר, שכבר היה אז עורך-דין ידוע וכן למישפחת עורכי-דין מפורסמים בקראקוב. התבנישתי להגיד לו בת כמה אני, אז, באותו הימים, הבדל של חמש שנים היה גדול מאוד".

היא סיימה את לימודי-המישפטים. בדר היה המרצה. אחר-כך עבדה בבית-המישפט בקראקוב. מאז לא עבדה עוד. כל מיני עניינים של נשים ופילנטרופיה לא עניינו אותה. למעשה, היא מספרת, אהבתה הגדולה היתה נתונה לרפואה. "כשלמדתי מישפטים, הייתי הולכת במשך שנתיים לשמוע הרצאות ברפואה. עד היום בדר קונה לי אנציקלופדיות וספרים העוסקים ברפואה. אני גם מקשיבה לכל התוכניות ועוקבת אחרי כל החידושים בשטח זה".

זאב ז'בוטינסקי וותיקי חרות קראו לה לאורה" מריה. מדוע מריה? כאשר החליטו להינשא, בא בדר לבית הוריה הדתיים וסיפר בבדיחות כי הוא מתכוון להתנצר. הוא יקרא לעצמו הנס-כריסטוף, ולרעייתו מריה. הוריה היו מוועזעים. חברי ביתר בפולין, ששמעו על מעשה-הקונדס, הוסיפו מאז לשמה את השם מריה.

כשפגשה את אורי-צבי גרינברג, הוא אמר לה שאסור לה לשנות את שמה. זה שם עברי, אמר. "לה-אורה".

לאורה מספרת שפעם שאל אותה ז'בוטינסקי